

Politika će kočiti sve rezove socijalnih davanja

Gost komentator ↔

Prevelik teret Kada se troškovima socijalne zaštite pribroje izdaci za branitelje i prognanike, udio ukupnih izdataka u BDP-u veći je od 26% što je 2% manje od prosjeka zemalja EU 25

Visoki doprinosi predmet su velike rasprave među stručnjacima, poduzetnicima i političarima. Poslodavci smatraju da oni povećavaju troškove rada i stoga umanjuju konkurentnu sposobnost tvrtki i gospodarstva u cjelini. Većina ekonomista navodi da se teret doprinosa, uključujući i one koje plaćaju poslodavci, barem dugoročno, prenosi na zaposlene koji ga snose u obliku manjih plaća.

Međunarodne usporedbe podržavaju takvo stanovište; na primjer, u Danskoj gdje su mali mirovinski doprinosi, ukupni troškovi rada nisu niži od onih u Francuskoj gdje su doprinosi vrlo visoki. Povećanje doprinosa koje plaćaju poslodavci kratkoročno povećava troškove.

Na sličan bi način kratkoročno njihovo smanjivanje značilo i snižavanje troškova. Sve veće oslanjanje i značenje (teret) doprinosa, uz istodobno relativno smanjivanje poreznog pritiska, značilo je određeno preusmjerenje tereta javnih prihoda s poreza na doprinose.

Previsoka potrošnja

Ujedno je većina zemalja sustavno radila i na snižavanju tereta doprinosa. Tako je u Hrvatskoj ukupni porezni klin na rad (razlika između onoga što plati poslodavac i onoga što dobije zaposleni, u čemu u najvećoj mjeri sudjeluju doprinosi za socijalno osiguranje) u 1995. godini iznosio 48% ukupnih troškova rada, što je izuzetno visoko čak i prema vrijednostima starih zemalja članica EU i tranzicijskih zemalja. Do 2001. godine porezni klin je smanjen na 41% i uglavnom je nakon toga zadržan na toj razini.

Hrvatski se poslodavci i njihovi zaposlenici s pravom žale da su visoki doprinosi za socijalno osiguranje. Ipak, u međunarodnoj usporedbi ukupni doprinos u Hrvatskoj od 37,20% i nije tako visok i uglavnom odgovara razini koju bilježi većina drugih zemalja.

Nevagane prosječne stope za socijalno osiguranje svih odabranih (bez uključivanja posebnog doprinosa za nezgode koji imaju neke zemlje poput Letonije, Litve, Poljske i Španjolske te neuključivanja za davanja za socijalni fond u Slovačkoj kao i za druge doprinose koji za zaposlenike snose poslodavci u Rumunjskoj) jest 33,03%, što je za nešto više od 4% manje od Hrvatske.

Uzimanje u obzir svega neobuhvaćenog sigurno bi znatno povisi-

TEŽIŠTE TREBA BITI NA SMANJIVANJU JAVNE POTROŠNJE JER JE TO JEDINI ISPRAVAN NAČIN SNIŽAVANJA UKUPNOGA FISKALNOG OPTEREĆENJA

PREDRAG BEJAKOVIĆ
znanstveni je savjetnik pri zagrebačkom Institutu za javne financije i član redakcijskog savjeta Poslovnog dnevnika

lo navedeni prosjek (vjerojatno oko 34%) pa bi i razlika s Hrvatskom bila osjetno manja. Ali ako se isključe zemlje kod kojih se veći dio tih rashoda pokriva poreznim prihodima, poput Cipra, Danske, Irske, Malte i Velike Britanije te izuzetno bogata Norveška, navedeni prosjek iznosi gotovo 35%, što bi uz prije navedena ograničenja bilo vrlo blizu stope doprinosa za socijalno osiguranje u Hrvatskoj. Rashodi za socijalne potrebe osjetno su veći u Hrvatskoj u odnosu na odabranu skupinu zemalja jugoistočne Europe.

U Hrvatskoj su u nekoliko godina (kao na primjer u 2003. i 2004. godini) troškovi socijalne zaštite činili prema podacima Ministarstva financija oko 23,5% BDP-a, što je

više od 4-postotna boda manje od prosjeka zemalja EU 25 (28% BDP u 2003.). Međutim, ako navedenim izdacima pribrojimo izdatke za branitelje (1,5% BDP), izbjeglice i prognanike, tada je udio ukupnih izdataka u BDP-u veći od 26%.

Možemo ponoviti često ponavljaju (a još brže zaboravljenu tezu) o tome kako se ne smiju smanjivati porezni prihodi sve dok se prvo ne smanje državni rashodi.

Težište treba biti na smanjivanju javne potrošnje jer je to jedini ispravan i dugotrajno održiv način snižavanja ukupnoga fiskalnog opterećenja porezima i doprinosima. Moguće daljnje snižavanje doprinosa uz zadržavanje visoke razine javne potrošnje stvorilo bi dodatnu potrebu za zaduživanjem, što sigurno nije ni u interesu države ni građana i predstavlja ozbiljnu prijetnju makroekonomskoj stabilnosti. Prije odluke o snižavanju pojedinih stopa doprinosa treba točno utvrditi stvarno opterećenje zbog tog izdvajanja te posljedice koje snižavanje stope može izazvati.

Nesklonost plaćanju

Stoga kao dugoročnu zadaću i kao trajne obveze koje se trebaju poduzeti možemo istaknuti potrebu snižavanja ukupnoga poreznog opterećenja i stope doprinosa.

Da bi se to ostvarilo, potrebno je posvetiti veću pozornost rashodnoj strani proračuna na svim razinama državne vlasti, postići potrebnu transparentnost proračuna, ostvariti optimalnu razinu fiskalne decentralizacije – niže jedinice vlasti bliže su građanima i bolje poznaju njihove potrebe, a uglavnom su i pozornije u trošenju novca, te konačno ostvariti opće poboljšane sustava informiranja i općih znanja o javnim financijama, odnosno o nemogućnosti i (ne)održivosti zadržavanja postojećeg stanja u socijalnom osiguranju. Nesklonost plaćanju doprinosa za socijalno osiguranje sigurno će rasti ako se takvo izdvajanje ne shvaća kao štednja za sigurnu starost ili bolest, već kao porez za koji se ništa ne dobiva zauzvrat.

Bez poboljšanja informiranja i općih znanja o financijskim problemima sustava socijalnog osiguranja mogu se u reformi sustava (i neminovnom smanjivanju prava za pojedine kategorije osiguranika) očekivati u većini slučajeva znatni politički otpori, koji će otežati ili možda i onemogućiti promjene. ♦